

บทคัดย่อ

แม่สาย เป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่หันมาประกอบอาชีพค้าขายกันเป็นจำนวนมาก มีทั้งร้านค้าขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก และพวกหาบเร่แผงลอย พื้นที่ที่พวกหาบเร่แผงลอยค้าขายกันส่วนมากจะเป็นบริเวณสองข้างทาง เมื่อพื้นที่ในการค้าขายมีจำกัด พ่อค้าแม่ค้ามีมาก บางส่วนก็ต้องมาขายตามฟุตบอลและบริเวณไหล่ถนน ถ้าหากพื้นที่ตรงนั้นตรงกับบริเวณหน้าบ้านของบุคคลใดก็จะมีกรเรียกเก็บค่าเช่าที่ ซึ่งถ้าหากทำเลดีอยู่ใกล้พรมแดนค่าเช่าก็จะมีราคาแพง

และเนื่องจากการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ปัญหาของชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีความรู้ การจะประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวก็มีทางเลือกไม่มากนัก อาชีพหาบเร่แผงลอย จึงเป็นอาชีพที่กลุ่มคนเหล่านี้หันมาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่ต้องใช้ความรู้มากนัก นอกจากนี้ก็จะไปประกอบอาชีพรับจ้าง เป็นกรรมกร ฯลฯ ปัญหาใหญ่ของหาบเร่แผงลอยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากเผชิญอยู่ก็คือ การโดนไล่ที่จากทางหน่วยงานทางราชการ ทั้งแขวงการทาง เทศบาล และกลุ่มเจ้าของร้านค้าที่พ่อค้าแม่ค้าไปขายของบริเวณหน้าร้าน

งานวิจัยนี้ต้องการสำรวจจำนวนของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย รายรับรายจ่าย และสถานภาพชีวิต คุณภาพชีวิต สวัสดิการจากรัฐ ที่พ่อค้าแม่ค้ากลุ่มนี้ได้รับ รวมทั้งศึกษาปัญหาและรูปแบบในการที่จะแก้ปัญหาว่าคนเหล่านี้มีแนวทางในการช่วยเหลือตนเองอย่างไร และต้องการให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนช่วยเหลือในด้านใดบ้าง โดยใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลเอกสารและการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งเลือกโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณสองข้างทางของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 110 ตั้งแต่เทศบาลตำบลแม่สายถึงห้วยสะพานข้ามแดนแม่สาย-พม่า จำนวน 75 ราย พ่อค้าแม่ค้าในบริเวณวัดพระธาตุดอยเวาจำนวน 33 ราย และบริเวณตลาดอินโดจีน 12 ราย ได้ผลการศึกษา ดังนี้

พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 26-45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีสัญชาติไทยร้อยละ 60 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด อีกร้อยละ 35 เป็นคนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายสิบปีแล้ว แต่ยังไม่ได้สัญชาติไทย ส่วนใหญ่จะมีสัญชาติไทยใหญ่กับไทยลื้อ และอีกร้อยละ 5 เป็นคนสัญชาติพม่า

สภาพทั่วไปของครัวเรือนมีขนาดกลาง รายได้หลักของครัวเรือนมาจากการค้าขาย และการรับจ้าง การเกษตร โดยรายได้จากการค้าขายจะมีมากในช่วงวันหยุดราชการ เทศกาลต่าง โดยเฉพาะฤดูหนาว และมีรายได้น้อยในช่วงฤดูฝน ส่วนใหญ่จะได้รับการประกันสุขภาพรักษา 30 บาททุกโรค ถึงแม้บางคนจะไม่ได้ถือสัญชาติไทยก็ตาม และเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ มักนิยมพึ่งพาการรักษาตามคลินิกที่มีอยู่ถึงสิบกว่าแห่งในเขตเทศบาลอำเภอแม่สาย มากกว่าการไปรักษาตามโรงพยาบาล ที่พักอาศัยส่วนใหญ่จะมีที่พักอาศัยเป็นของตัวเอง มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องเช่าอยู่ และบางคนมีที่พักอาศัยอยู่ในเขตประเทศพม่า พ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่จะ

ขายอาหารและของขบเคี้ยว รองลงมาเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับอัญมณี ของที่ระลึก ของเด็กเล่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ

อาชีพพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอยของชาวอำเภอแม่สาย ส่วนใหญ่ยังมีความยากจนอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีแผงเป็นของตนเอง ต้องเช่าแผงอยู่ และกลุ่มที่ขายอาหารที่ต้องเข็นล้อเข็นขายสินค้า ไม่มีแผงขายแน่นอน กลุ่มนี้จะมีรายได้น้อยและมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน การใช้บริการของรัฐในการรักษาพยาบาลมีน้อยอยู่ แม้จะได้รับการประกันรักษา 30 บาททุกโรคก็ตาม การกู้ยืมเงิน ส่วนใหญ่จะกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง ส่วนกลุ่มที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยจะมีความเดือดร้อนที่สุด เพราะไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ ทั้งสิ้นกับทางรัฐ

วิธีแก้ปัญหาของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอยคือ จัดตั้งกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอยขึ้นมา แล้วส่งตัวแทนเข้าไปขอความเห็นใจจากหน่วยงานของภาครัฐต่างๆ เพื่อให้มีการจัดสถานที่รองรับทำการค้าขาย โดยระหว่างที่รอให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยเหลือ พ่อค้าแม่ค้าบางรายก็พยายามหาที่เช่าแผงใหม่ เพื่อจะมีรายได้เข้ามาบ้าง บางรายที่ไม่สามารถหาที่เช่าแผงใหม่ได้ก็ต้องพยายามขายสินค้าที่ตนมีอยู่แก่คนที่รับซื้อ แม้จะต้องขายไปในราคาที่ถูกกว่าที่ซื้อมาก็ตาม หรือบางรายออกรับจ้างทั่วไป และพยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง